

УДК 342.95 (477)

Ольга Ігорівна БЕЗПАЛОВА,

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,

завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Павло Олександрович ШОРСЬКИЙ, здобувач Харківського національного університету
внутрішніх справ

Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні

Сутність процесу взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян розкрито через: а) систему суб'єктів забезпечення виборчих прав в Україні; б) спільну мету вказаних суб'єктів, яка полягає у забезпеченні виборчих прав громадян, тобто права обирати представників органів державної влади та бути безпосередньо обраними у якості таких представників, приймати участь в референдумах, а також реалізовувати в межах встановлених законом права, пов'язані з організацією та проведенням виборів та референдумів; в) внутрішній аспект організації такої взаємодії (конкретно визначені засоби, прийоми та способи, що застосовуються суб'єктами взаємодії під час здійснення їх діяльності задля досягнення спільної мети); г) зовнішні прояви (спільну зовнішню діяльність уповноважених суб'єктів, що виникає на підставі застосування різних методів взаємодії, яка спрямована на досягнення єдиної мети). Сформульовано пропозиції щодо удосконалення адміністративного законодавства в частині вироблення дієвого механізму взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні.

Ключові слова: взаємодія, виборчі права громадян, суб'єкти, органи державної влади, вибори, референдум, адміністративно-правовий механізм, методи, форми.

Administrative and Legal Principles of Interaction between the Subjects of Ensuring the Electoral Rights of Ukrainian Citizens

The essence of the interaction process between the subjects of ensuring the electoral rights of citizens has been revealed through: a) the system of subjects of ensuring the electoral rights in Ukraine; b) the common goal of the indicated subjects, which is to ensure the electoral rights of citizens, that is, the right to elect representatives of state authorities and to be directly elected as such representatives, to take part in referendums, as well as to implement the rights related to the organization and conduction of the elections and referenda within the law; c) the internal aspect of the organization of such interaction (specifically defined means, methods and techniques used by the subjects of interaction during their activities to achieve the common goal); d) external manifestations (joint external activities of authorized entities arising from the application of various methods of interaction aimed at achieving a single goal). The author has formulated suggestions on the improvement of administrative legislation are formulated in part of elaborating an effective mechanism for interaction between the subjects of ensuring the electoral rights of citizens in Ukraine.

Key words: interaction, electoral rights of citizens, subjects, state authorities, elections, referendum, administrative and legal mechanism, methods, forms.

Постановка проблеми. Майже жоден із напрямів державної діяльності не може бути реалізований одним органом; як правило, для виконання поставлених перед державою завдань утворюються системи з відповідних органів державної влади. Не викликає сумнівів, що безпосереднє забезпечення виборчих прав громадян покладається на державу, на що прямо вказано в ч. 2 ст. 71 Основного Закону держави: «виборцям гарантується

вільне волевиявлення». Вільне волевиявлення втілюється якраз під час реалізації виборчих прав, що забезпечується системою відповідних суб'єктів, які становлять систему забезпечення виборчих прав в Україні. Окремі елементи всередині систем не існують відособлено один від одного — вони взаємопов'язані реалізацією однієї спільної діяльності, в процесі якої між ними виникає взаємодія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти взаємодії різних державних органів і громадських інституцій досліджувалися багатьма вченими (О.І. Безпаловою, М. М. Бурбикою, О. М. Васильєвою, Д. Г. Забродою, В. М. Ликовим, Т. Є. Мироненко, Т. Д. Момотенко, Ю. С. Назаром, О. П. Рябченко, В. О. Серьогіним, В. М. Тertiшником, М. С. Уткіною, С. І. Халимоном, С. П. Черних, О. М. Ярмаком, О. Н. Ярмишем), проте, такі дослідження неможливо було б провести без загальнотеоретичних положень про процес взаємодії, зокрема, його методів та форм, викладених в наукових роботах різних вчених і фахівців (О. В. Гончара, Б. Ф. Ломова, А. Є. Лунєва, В. В. Москаленка, М. М. Філоненка, Я. Щепанського). При цьому, взаємодія суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні залишається поза увагою науковців, як і адміністративно-правові засади її здійснення.

Постановка завдання. Для визначення сутності процесу взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні, окрім врахування вищенаведених теоретичних положень, необхідно встановити систему суб'єктів забезпечення виборчих прав в Україні, їх спільну мету, а також охарактеризувати внутрішній аспект організації такої взаємодії (методи, способи, засоби, тощо) та її зовнішні прояви (форми, напрями, тощо).

Виклад основного матеріалу дослідження. Спільна мета суб'єктів у даному випадку полягає у забезпеченні виборчих прав громадян, тобто права обирати представників органів державної влади та бути обраними у якості таких представників, брати участь в референдумах, а також реалізовувати в

межах, встановлених законом, права, пов'язані з організацією та проведенням виборів чи референдумів.

Під методами взаємодії суб'єктів у межах однієї системи ми пропонуємо розуміти конкретно визначені засоби, прийоми та способи, що застосовуються суб'єктами взаємодії під час провадження їх діяльності задля досягнення спільної мети.

Як зазначає О.І. Безпалова, під формами взаємодії суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави слід розуміти сукупність прийомів та способів діяльності уповноважених суб'єктів, які визначені нормами національного законодавства та застосовуються відповідно до встановленої процедури з метою ефективної реалізації правоохоронної функції держави [1]. Форми взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян — це спільна зовнішня діяльність уповноважених суб'єктів, що виникає на підставі застосування різних методів взаємодії, яка спрямована на досягнення єдиної мети.

Перейдемо до з'ясування іншої категорії — адміністративно-правові засади. Під засадами необхідно розуміти: «1) основу чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; 2) вихідне, головне положення, принцип; основу світогляду, правило поведінки; 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь» [2, с. 300]. Визначаючи адміністративно-правові засади будь-якої діяльності, необхідно говорити перш за все про ті вихідні положення (основи, принципи, правила), які знайшли своє відображення в нормах національного адміністративного законодавства.

Таке розуміння адміністративно-правових засад певним чином відображається в дефініції Д. Г. Заброди, який, детально розглянувши поняття та зміст зазначеної категорії, визначив її як «сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів» [3, с. 51]. У своїй роботі він також запропонував виділяти такі змістовні складові поняття «адміністративно-

правові засади»: 1) нормативну (сукупність адміністративних норм, що регулюють конкретні відносини та їх подальший аналіз); 2) інституційну (відображає систему суб'єктів таких правових відносин, їх місце та роль у такій діяльності, а також адміністративно-правовий статус); 3) інструментально-технологічну (уособлює форми і методи діяльності суб'єктів у процесі реалізації адміністративно-правових норм). Вважаємо за можливе прийняти таку структуру за основу для систематичного дослідження адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав в Україні, із застереженням щодо того, що змістовна об'ємність кожного з них не дозволяє провести їх ґрунтовне дослідження в межах одного підрозділу, а тому ми вимушені обмежитись лише їх загальною характеристикою.

Нормативна складова адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні. Характерним є те, що питання взаємодії різних суб'єктів в процесі забезпечення виборчих прав громадян не знайшло у законодавстві належного закріплення, натомість, на необхідність взаємодії з приводу різного роду питань у межах власної компетенції, в тому числі з приводу забезпечення виборчих прав, наголошено у низці законодавчих актів:

1) ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Державний реєстр виборців» [4] закріплює, що розпорядник та органи ведення Державного реєстру виборців взаємодіють з Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України в процесі ведення державного реєстру виборців, що включає: апаратне та програмне забезпечення; перевірку даних; захист від несанкціонованого доступу; недопущення незаконного використання, копіювання та знищення інформації; забезпечення безпеки персональних даних виборців;

2) ч. 11 ст. 14 Закону України «Про Державний реєстр виборців» [5] стосується надання організаційної підтримки, контролю за виконанням рішень розпорядника Державного реєстру виборців та забезпечення взаємодії

місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів, установ та організацій, що здійснюють регіональні органи адміністрування Державного реєстру виборців;

3) ч.ч. 2, 3 ст. 80 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» [4] закріплює обов'язок першого заступника Голови Верховної Ради України щодо організації та забезпечення взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з приводу нормотворчої діяльності в різних сферах, а на заступника Голови Верховної Ради України покладається обов'язок налагодження взаємодії із судовою гілкою влади;

4) Закон України «Про Кабінет Міністрів України» передбачає здійснення взаємодії Кабінетом Міністрів України з органами судової влади (ч. 4 ст. 37), іншими державними органами в межах визначеної компетенції (ч. 1 ст. 38); «...Кабінет Міністрів України спрямовує діяльність органів виконавчої влади на сприяння ефективному функціонуванню та розвитку місцевого самоврядування, додержання визначених законом прав органів місцевого самоврядування, забезпечує взаємодію центральних і місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення» [6] (ч. 4 ст. 39); питаннями взаємодії з Президентом України, Верховною Радою України та іншими органами виконавчої влади займаються Перший віце-прем'єр-міністр України та Віце-прем'єр-міністр України (п. 3 ч. 1 ст. 37);

5) ч. 1 ст. 5 Закону України «Про Національну поліцію» [7] регламентує взаємодію органів поліції з іншими органами правопорядку, держаної влади, місцевого самоврядування в межах наданої законом компетенції у ході реалізації своєї професійної діяльності.

Слід зазначити, що опосередковано на необхідність взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування під час здійснення спільних комплексних і одиничних заходів з метою забезпечення виборчих прав громадян вказується в підзаконних нормативно-правових актах. Так,

наприклад, у Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо забезпечення виконання деяких положень Закону України «Про Державний реєстр виборців» від 17.07.2009 р. № 895-р зазначено, що «МВС, МОЗ, Мінпраці, Мін'юст повинні вирішити питання щодо кадрового забезпечення своїх територіальних органів для ефективної взаємодії з відділами ведення Державного реєстру виборців під час здійснення заходів, передбачених Законом України «Про Державний реєстр виборців»» [8].

Проаналізувавши наведені нормативні положення, можемо дійти висновку, що адміністративно-правова регламентація взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян залишається на достатньо низькому рівні, оскільки закріплює лише сам факт можливості здійснення такої взаємодії, без будь-якої деталізації та конкретного розподілення повноважень, що не сприяє її ефективності та ґрунтовності. Окрім того, у національному законодавстві не передбачено жодних засад, методів і форм проведення такої взаємодії, як і не визначений вичерпний перелік органів, які її здійснюють. Звідси випливає висновок про те, що така взаємодія існує, проте, незрозуміло, як саме та у яких формах. Таке враження, що питання взаємодії деякі органи державної влади у кожному конкретному випадку вирішують на власний розсуд, що може стати підставою для зловживання повноваженнями посадовими особами у сфері забезпечення виборчих прав.

Інституційна складова адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні пов'язана із системою останніх, до якої, як нами було встановлено у попередніх підрозділах дисертаційного дослідження, віднесено: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, Центральну виборчу комісію, судові органи.

Інструментально-технологічний аспект адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні. Жодні з форм або методів у сукупності з іншими засадами та напрямками

такої взаємодії не знайшли відображення в чинному законодавстві. Тому ми на підставі проведеного нами дослідження вважаємо можливим окреслити основні напрями, в межах яких повинна відбуватись взаємодія суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян: 1) нормотворчий; 2) правоохоронний; 3) когнітивний; 4) інформаційний.

Нормотворчий напрямок полягає у поданні проектів законів та окремих пропозицій щодо удосконалення національного законодавства в сфері виборчих прав громадян суб'єктами їх забезпечення. Такі пропозиції подаються до Верховної Ради України для їх розгляду уповноваженими суб'єктами, серед яких можна виділити: Президента України, народних депутатів України, міністрів Кабінету Міністрів України, тощо. Основну увагу необхідно приділяти пропозиціям щодо удосконалення законодавства у зазначеній сфері, отриманим від суб'єктів, які мають безпосереднє відношення до виборчого процесу, оскільки саме вони виступають «інсайдерами» в даному процесі та мають найповніше уявлення про його проблемні питання, які потребують додаткового нормативного регулювання.

Правоохоронний напрям діяльності, у першу чергу, пов'язаний з роботою судів і органів Національної поліції. Так, перші, здійснюючи правосуддя, притягують до відповідальності осіб, які здійснили протиправне посягання на виборчі права громадян, тим самим поновлюючи останні. У свою чергу, основними завданнями органів поліції є виявлення та попередження правопорушень, у тому числі у сфері забезпечення виборчих прав громадян. Важлива роль у даному напрямі відводиться Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини як суб'єкту, який сприяє захисту та поновленню виборчих прав громадян. Для здійснення єдиної мети (охорони та захисту виборчих прав громадян) наведені суб'єкти повинні взаємодіяти між собою, зокрема, під час притягнення винних осіб до юридичної відповідальності за порушення виборчих прав громадян, і сприяти правосуддю, зокрема, в частині встановлення всіх обставин справи та прийняття об'єктивних рішень по справі, адже, наприклад, від

безпосередньої роботи поліції (складання протоколу про адміністративне правопорушення, що посягає на виборчі права громадян і встановлений порядок його забезпечення, встановлення та фіксування інших обставин вчинення правопорушення) залежить рішення, яке прийме суддя по даній справі, а Уповноважений Верховної Ради з прав людини може бути учасником судового розгляду справи з метою захисту громадян, чиї права були порушені [9, с. 147].

Когнітивний напрям переважно повинен стосуватися суб'єктів, які забезпечують організацію та проведення виборів або референдумів, тобто мова йде безпосередньо про осіб, на яких покладено обов'язки щодо забезпечення виборчого процесу чи проведення голосування в межах референдуму. Справа в тому, що права громадян у виборчому процесі можуть бути порушені не лише внаслідок вчинення злочину чи адміністративного проступку. Непоодинокі випадки, коли права громадян порушуються на виборчих дільницях і носять виключно процесуальний характер. Даний напрям покликаний зменшити рівень таких випадків саме за допомогою навчання та підвищення професіоналізму таких осіб, що буде сприяти підвищенню рівня якості проведення виборів і референдумів. У межах проведення відповідного навчання чи підвищення кваліфікації таких осіб повинна приділятися увага і міжнародним стандартам виборчого процесу нарівні з правами громадян і особливостями їх забезпечення.

В межах інформаційного напрямку суб'єктами забезпечення виборчого процесу повинна надаватись методична та консультативна допомога з приводу розв'язання проблемних питань, пов'язаних з нормативним і організаційним забезпеченням виборчих прав громадян. Це може стосуватись як роз'яснення окремих положень законодавства у зазначеній сфері, так і рекомендацій щодо застосування окремих положень нормативно-правових актів, з урахуванням міжнародного досвіду та кращих зарубіжних традицій проведення виборів і референдумів на всіх рівнях. Такий напрям дає можливість уповноваженим суб'єктам сприяти забезпеченню виборчих прав

громадян шляхом здійснення діалогу, в межах якого можливо ставити і вирішувати проблемні питання.

В свою чергу, будь-яка діяльність провадиться на основі певних засад, які в юриспруденції прийнято називати принципами, тому логічним буде припустити, що процес взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні не є виключенням, а тому будується на ряді принципів. Враховуючи те, що на переважну більшість таких суб'єктів поширюються Закони України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», а на окремі — Закони України «Про Національну поліцію» та «Про судоустрій і статус суддів», можемо запропонувати наступні основні засади взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян:

1) принцип верховенства права — утверджує пріоритетне становище прав і свобод людини, які визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, тим самим закріплюючи правило, відповідно до якого суб'єкти забезпечення виборчих прав громадян у процесі своєї діяльності повинні ставити останні на перше місце;

2) принцип законності закріплює обов'язок суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян діяти виключно в межах встановлених законом повноважень;

3) принцип прозорості забезпечує вільний доступ громадянам до відкритої інформації, що стосується взаємодії таких суб'єктів в межах здійснення їх спільної діяльності, пов'язаної із забезпеченням виборчих прав громадян;

4) принцип ефективності передбачає наявність реальних результатів від провадження спільної діяльності суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян, співвідношення витрачених ресурсів і досягнення поставлених цілей;

5) принцип професіоналізму насамперед пов'язаний із компетентним і об'єктивним виконанням суб'єктами забезпечення виборчих прав громадян своїх функціональних обов'язків і взагалі всієї професійної діяльності, в тому

числі взаємодії з іншими органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянами, а також передбачає наявність високого рівня професійних знань, умінь і навичок;

6) принцип політичної нейтральності прямо забороняє суб'єктам забезпечення виборчих прав громадян під час їх взаємодії демонструвати чи висказувати будь-які уподобання щодо кандидатів у депутати або тих чи інших рішень, що приймаються на референдумах;

7) принцип доброчесності спрямовує дії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян під час реалізації спільної діяльності на захист не приватних, а публічних інтересів;

8) принцип ініціативності передбачає встановлення взаємозв'язків, у межах визначеної законом компетенції, із власної ініціативи окремих суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян, якщо останні вважають такі дії актуальними та необхідними.

Зрозуміло, що на практиці під час організації взаємодії суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави виникає чимало проблем, які не дозволяють вивести її на більш якісний рівень. Тому весь процес взаємодії повинен постійно аналізуватися, в результаті чого мають бути сформульовані основні напрямки, коригування яких слід здійснювати комплексно [10, с. 147].

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні, необхідно звернути увагу на низку проблемних питань, що мають місце під час організації такої взаємодії, які потребують вирішення з метою оптимізації процесу забезпечення виборчих прав громадян, у тому числі з врахуванням зарубіжного досвіду в даній сфері. Таким чином, результати дослідження адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні можемо представити у наступних положеннях.

1. Ознаками, які характеризують взаємодію в межах системи як державних, так і недержавних суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні можна визначити такі:

- наявність двох і більше чітко визначених суб'єктів, між якими здійснюється процес взаємодії: органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, судів і Президента України;

- підставою взаємодії є закони, підзаконні нормативно-правові акти та рішення управлінського характеру, положення яких прямо чи опосередковано вказують на необхідність такої взаємодії;

- визначення однієї спільної мети, для досягнення якої суб'єкти виступають учасниками процесу взаємодії, — забезпечення права обирати представників органів державної влади та бути обраними в якості таких представників, брати участь в референдумах, а також реалізовувати в межах, встановлених законом, права, пов'язані з організацією та проведенням виборів чи референдумів;

- сутність взаємодії полягає в тому, що один суб'єкт здійснює вплив на інший, який може його прийняти, знаходячи своє відображення в діяльності останнього, насамперед в межах нормотворчого, правоохоронного, когнітивного та інформаційного напрямів;

- взаємодія між суб'єктами хоча і повинна приносити певний результат, спрямований на досягнення мети, проте, досягнути його вдасться не завжди, інколи даний процес лише наближає до головної мети;

- часто суб'єкти системи повинні узгоджувати власну діяльність одне з одним, зокрема, спільно вирішувати питання про місце та час реалізації заходів, спрямованих на досягнення спільної мети, що досягається в тому числі за рахунок реалізації основоположних засад такої взаємодії — принципів.

- забезпечується за допомогою певних методів — конкретно визначених засобів, прийомів та способів, що застосовуються суб'єктами взаємодії під час провадження їх діяльності задля досягнення спільної мети;

– процес взаємодії знаходить своє зовнішнє відображення у формах, які визначаються конкретними відносинами між суб'єктами такого процесу, та відбивається в спільній зовнішній діяльності уповноважених суб'єктів, що виникає на підставі застосування різних методів взаємодії, яка спрямована на досягнення єдиної мети.

2. Сутність процесу взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні розкрито через: систему суб'єктів забезпечення виборчих прав в Україні; їх спільну мету, яка полягає у забезпеченні виборчих прав громадян, тобто права обирати представників органів державної влади та бути безпосередньо обраними у якості таких представників, брати участь в референдумах, а також реалізовувати в межах, встановлених законом, права, пов'язані з організацією та проведенням виборів та референдумів; внутрішній аспект організації такої взаємодії (конкретно визначені засоби, прийоми та способи, що застосовуються суб'єктами взаємодії під час провадження їх діяльності задля досягнення спільної мети) та її зовнішні прояви (спільну зовнішню діяльність уповноважених суб'єктів, що виникає на підставі застосування різних методів взаємодії, яка спрямована на досягнення єдиної мети) [9, с. 151-152].

3. Взаємодія суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні — це спільна узгоджена діяльність уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямована на створення умов для максимально повного забезпечення виборчих прав громадян, що відображається в конкретних формах під час здійснення нормотворчої діяльності, ведення Державного реєстру виборців, забезпечення публічного порядку та безпеки в період проведення виборів, охорони прав і свобод громадян, які беруть участь у виборчому процесі, та вирішення інших зовнішньо- та внутрішньоорганізаційних питань.

4. Нормативне забезпечення взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні залишається на низькому рівні, оскільки закріплює лише сам факт можливості здійснення такої взаємодії без будь-якої

деталізації та конкретного розподілення повноважень, що не сприяє її ефективності та ґрунтовності. Окрім того, у національному законодавстві не передбачено жодних засад, методів і форм проведення такої взаємодії, як і не визначений вичерпний перелік органів, які її здійснюють, з чого випливає висновок про те, що така взаємодія існує, проте, незрозуміло, як і у яких формах.

5. Основними напрямками взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян є: 1) нормотворчий (подання проектів законів та окремих пропозицій щодо удосконалення національного законодавства у сфері виборчих прав громадян суб'єктами їх забезпечення); 2) правоохоронний (пов'язаний з роботою судів, органів Національної поліції та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини); 3) когнітивний (стосується суб'єктів, які забезпечують організацію та проведення виборів або референдумів); 4) інформаційний (надання методичної та консультативної допомоги з приводу розв'язання проблемних питань, пов'язаних з нормативним і організаційним забезпеченням виборчих прав громадян).

6. Процес взаємодії суб'єктів забезпечення виборчих прав громадян в Україні повинен будуватись на наступних принципах: верховенства права, законності, прозорості, ефективності, професіоналізму, політичної нейтральності, доброчесності та ініціативності.

Література

1. Безпалова О. І. Особливості взаємодії суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави. *Право і Безпека*. 2014. № 1 (52). С. 21–28.
2. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід (голова) та інші; Акад. наук Укр. РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1970–1980 Т. 3. 1972. 744 с.
3. Заброда Д. Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес: науково-практичний журнал*. 2012. № 2. С. 45–51.
4. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 р. № 698-V. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/698-16>.

5. Про регламент Верховної Ради України: закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 14–15, № 16–17. Ст. 133.
6. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 13. Ст. 222.
7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
8. Про заходи щодо забезпечення виконання деяких положень Закону України «Про Державний реєстр виборців»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2009 № 895-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/895-2009-%D1%80>.
9. Шорський П.О. Адміністративно-правовий механізм забезпечення виборчих прав громадян в Україні: дис. ... канд.. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2018. 266 с.
10. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Х.: НікаНова, 2014. 544 с.